

**Oponentský posudok habilitačnej práce Mgr. Stanislava Glaza, SJ, PhD.
Psychologické prediktory náboženskej skúsenosti študujúcej mládeže.**

Filozofická fakulta	
Registr. zn:	24. 03. 2017
Ev. č.:	VR - 2383 - 2017
Prílohy:	Vybraujúc:

Charakteristika habilitačnej práce a jej aktuálnosť. Habilitačná práca je predložená ako publikovaná vedecká monografia. Vydala Dobrá kniha v roku 2015. Publikácia má 181 strán, 326 referenčných literárnych odkazov. Základná štruktúra pozostáva z časti teoretickej a empiricko výskumnej. Monografia je rozdelená do šiestich kapitol. Témou výskumu z psychológie náboženstva je náboženská skúsenosť. Problematika je postihovaná v novej, originálnej paradigme súvstažnosti intenzity skúsenosti a zážitku prítomnosti Boha a intenzity skúsenosti a zážitku neprítomnosti Boha. Ako bolo zistené, obidva polarities sú intenzívne prítomné vo vyspelom štýle náboženského zážitku a majú tam aj ako skúsenosť v relácii zážitku prítomnosti a neprítomnosti Boha, tvorivú pozitívnu, angažujúcu sa rolu, čo je významný poznatok pre edukáciu a seba edukáciu. Autor v prístupe k téme výskumu vychádza zo širšej základne filozofickej, teologickej, psychologickéj, osobitne z integrálneho personalizmu, kde sa predpokladá, že človek nie je utváraný iba sociálne a technický cez civilizačné systémy, ale integratívne uplatňujúc svoje schopnosti v komplexnom osobnostného vývine, kedy okrem psychosociálnej sféry svojho vývinu si človek spoluvytvára aj sféru svojej duchovnosti, ktorá sa chápe v práci intenciách V.E. Frankla a K. Popielskeho.

Ciele práce sú vo vzťahovom rámci k variabilite náboženskej skúsenosti cez štyri štýly náboženských zážitkov, ako boli výskumom rozpoznané. Štýl je chápaný vo vzťahu osobnostných charakteristík a sociálneho kontextu. Cenným príspevkom autora je aj vlastná metóda na meranie náboženskej skúsenosti. V teoretickej časti habilitačnej práce autor osvetľuje skúmané termíny aj ako predmet interdisciplinárnych výskumov a špecifický v relevantných psychologických teóriách a ich poznatkovom systéme. Intenzívne prežívanie prítomnosti Boha v bipolarite k intenzívnemu prežívaniu jeho neprítomnosti sa ukázalo byť znakom vyspelého náboženského zážitku, ktorý má, oproti ostatným trom štýlom, najviac potenciál integrovať psychologický vývin s duchovným. Skúmané javy sa prelínajú aj zisteniami iných disciplínami, ale toto širšie poňate umožňuje porovnávaciu analýzu výsledkov, ktoré umožnilo formulovať problém tak, že optimálne, či konsolidujúce je vo vzťahu aj k vyrovnaní sa negatívnym, teda zážitkom neprítomnosti Boha. Pričom operacionalizované osobnostné charakteristiky sa ukazujú byť rozličnými prediktormy náboženskej skúsenosti v rozličnom náboženskom štýle. Zisťuje sa tiež, že štýl náboženského zážitku diskriminuje preferencie hodnôt. Pri vyspelom štýle náboženského zážitku napríklad pri inštrumentálnych hodnotách významne viacej hodnoty angažovania sa pre iných, v štýloch náboženského zážitku menej vyspelých, skôr angažovanie pre seba. Zistenia prinášajú aj optiku okolo aktivácie hodnôt, alebo ich umenšovania a následne vo vzťahu ku kvalite štýlu utváraného náboženského zážitku a jeho psychologickým indikátormi. Ako moderátory sa ukázali byť iba hodnoty vo vzťahu k rozdielom medzi mužmi a ženami čo do zážitku prítomnosti Boha a to iba v inštrumentálnych hodnoty kompetenčného charakteru.

V prístupe k riešeniu problémov je po metodologickej stránke výskum relevantný k cieľom a využíva primerané štatistické metódy. Autor využíva porovnanie dichotomicky rozdelených skupín s vysokým a nízkym zážitkom už zmienených bipolarít, ktoré sa skúmajú vo vzťahovom rámci k osobnostným charakteristikám empatia, altruizmus citlivosť svedomia a hodnôt pri rozličnom preferovaní. Autor použil metódy, s dobrými psychometrickými ukazovateľmi, pomocou ktorých zisťoval empatiu dotazníkmi A. Mehrabiana a N. Epsteina, altruizmus zisťoval pomocou dotazníka J. Śliwaka, citlivosť svedomia, dotazníkom D. Buksisa, nakoniec škálu náboženskej skúsenosti, ktorej autorom je S. Glaza. Na zisťovanie hodnôt použil Rokeacherov dotazník inštrumentálnych a terminálnych hodnôt. Autor skúmal v súbore intenzitu štýlu náboženského zážitku. Zisťoval ako sa líšia obidve dichotomicky rozlíšené skupiny a aké úlohy pri tom zohrávajú osobnostné charakteristiky a hodnoty získavané pomocou Rokeacherovho dotazníka. Autor robí analýzu skúmajúcu vznik náboženských zážitkov vo vzťahu k zisteným prítomnostiam variability osobnostných charakteristík a preferencii hodnôt, čo sa ukázal ako produktívna cesta. Možno širšie hovoriť o príspevku k problematike premeny deklaratívne vyjadrovaných hodnôt k ich rozličnému sfunkčnovaniu, osobnému realizovaniu vo vzťahu k vzniku štýlu náboženského zážitku, teda vo vzťahu k zistenej prítomnosti osobnostných charakteristík a preferencii hodnôt.

Výsledky potvrdzujú, že vzťahový rámec vybratých a zistených osobnostných charakteristík a zistenej preferencie hodnôt je významný k vzniku určitého typu náboženského zážitku. V tomto zmysle sa základná, všeobecná hypotéza potvrdila. Aj v prípade iba čiastočne potvrdených hypotéz napríklad okolo altruizmu, kde sa zistil ako významný jeho vzťah iba k najvyspelejšiemu zážitkovému náboženskému štýlu, pričom u ostatných menej vyspelých náboženských zážitkových štýlov nediskriminoval, sa viacej približujeme viacej k tomu nakoľko preferované hodnoty sú aj osobne realizované a ako, či v kladnej alebo zápornej konotácii ich významu. Možno celkove povedať, že u probantov, mladších dospelých, kresťanského vierovyznania, sa potvrdili rozličné štýly náboženského zážitku, ktoré boli popísané ako zrelý štýl zážitku s intenzívnym zážitkom prítomnosti Boha a intenzívnym zážitkom jeho neprítomnosti, pričom sa s týmto štýlom spája najvyššia miera empatie, altruizmu a citlivosti svedomia. Druhou skupinu tvorili mladší dospelí, ktorí mali významne nižšiu úroveň zážitku prítomnosti Boha a jeho neprítomnosti. Majú nízke nasýtenie náboženským zážitkom. Nerealizujú sa nábožensky. Javia sa ako nevypelí štýl. Tretiu skupinu tvoria mladší dospelí, ktorí získali priemerný výsledok v intenzite náboženského zážitku prítomnosti Boha a nízke skóre v intenzite zážitku neprítomnosti Boha. Javia sa ako povrchný štýl, náboženský sa síce realizujú, ale pochybujú. Štvrtú skupinu tvorili probanti, ktorí získali priemerné výsledky v intenzite prežívania a prítomnosti Boha a jeho neprítomnosti. Náboženský sa realizujú, boli nazvaní ako poznávací štýl v mysle hľadania svojho miesta v náboženstve. Výskum ukázal, že projekt výskumu cez bipolaritu zážitku prítomnosti a neprítomnosti Boha je objavný nie len z hľadiska možného prognózovania osobnostného vývinu v tejto oblasti, ale vo vzťahovom rámci s osobnostnými charakteristikami je produktívny nástroj k predikovaní náboženskej

skúsenosti a cez ňu prejaveneho zážitku, čo praktický znamená, že výskum poukázal na možnú cestu skúmania prepojenia osobnostného vývinu cez zvolené psychologické prediktory s problematikou poznávania jej prepojenia a spolu vytvárania nábožensko duchovnej sféry. Čo ako sa nazdávame má budúcnosť. Autor uvádza, že využil aj rozhovory, uvádza niektoré zistenia, mohol ich azda špecifikovať kazuistikami, čo by mohol urobiť pri obhajobe. Uvádzame niekoľko otázok :

Mohol by autor uviesť viacej zistení z osobných rozhovorov s probantmi, ktorí mali o svoje výsledky záujem, konkrétne okolo prechodu od deklarovanej hodnoty k jej sfunkčneniu, či znefunkčneniu, alebo realizovaniu s ohľadom na náboženský štýl zážitku ?

V habilitačnej práci sa uvádza, že otvorenosť novému je významne prepojená na prvý štýl, intenzívny štýl prežívania prítomnosti a neprítomnosti Boha. Ako by hypotetický vyzerala táto otvorenosť ak by nebola s touto sférou náboženského prepojená, mám na mysli rozličné varianty tejto otvorenosti v Big Five výskumoch.? Neuvažuje autor v ďalšom výskume o preskúmaní tohto problému?

Využívajú sa v pastoračnej práci, poradenstve, niektoré z týchto metodík a aké sú výsledky?

V literatúre sa uvádza (J. Makselon), že obdobie mladšej dospelosti je charakterizované najnižším stupňom náboženskej sa angažovanosti a že ziskom tohto obdobia by malo byť poznanie seba ohraničenia. Možno povedať, že polarita zážitku prítomnosti, neprítomnosti Boha je aj vo vzťahu k tomu?

Záver : Celkove habilitačná prácu Mgr. Stanislava Glaza, SJ, PhD. predstavuje prínos pre oblasť problematiky náboženskej skúsenosti vo všeobecnej , aj aplikačnej teoretickej rovine. Autor prišiel s novým prístupom k náboženskej skúsenosti, ktorý má veľký vysvetľovací potenciál nie len z hľadiska aktuálnych zistení, ale aj v perspektíve ďalších výskumov tejto problematiky. Osobitne vyzdvihujem sprístupnenie výsledkov výskumu v napísanej monografii, ktorá je kompatibilná aj k slovenským príspevkom k psychológii náboženstva. Odporúčam, na základe habilitácie, udeliť Mgr. Stanislavovi Glazovi, SJ, PhD. vedecko pedagogickú hodnosť docenta v odbore psychológia.

Košice, 20.III. 2017

doc. PhDr. Stanislav Hvozdič, CSc.